Sânt în Transilvania aşezări de Români veniţi din sudul Dunării sau nu sânt?

Filologi şi istorici şi-au pus întrebarea de mai sus, căutând să rezolve această grea problemă cu argumente din domeniul istoriei, lingvisticei şi etnografiei. Mai pe urmă s'a ocupat cu această chestiune Capidan într'o comunicare [1] făcută la Congresul filologilor români, ţinut la Bucureşti în 13, 14 şi 15 Aprilie 1925. Dânsul ajunge, cu drept cuvânt, la concluzia că „din tot ceea ce s'a relevat până astăzi ca ceva aromânesc, în graiul dacoromân, parte s'a exagerat, parte s'a interpretat unilateral", după ce admite următoarea posibilitate: „Este drept că în stadiul actual în care se găseşte studiul limbii române în diferitele ei particularităţi locale, cunoştinţele noastre sânt reduse. S'ar puteà, mai târziu, să se dea şi de astfel de urme" (p. 291). In urma acestei comunicări a lui Capidan, dar mai ales din prilejul apariţiei preţiosului său studiu despre Meglenoromâni [2] s'a deşteptat în mine un deosebit interes faţă de această chestiune. O izbitoare asemănare între o mică ramură a populaţiei româneşti din Meglenia, anume cea din Ţârnareca, şi între Românii din Braşov, porecliţi „Trocari", m'a îndemnat să caut să lămuresc dacă această asemănare este numai incidentală, ceea ce s'ar părea la prima privire, sau dacă aceste asemănări sânt rezultatul unei îndepărtate convieţuiri a acestor două grupări de populaţie românească despărţite astăzi geograficeşte prin sute de chilometri, precum am ajuns să cred în urma unei serioase şi obiective exa-

[1] Publicată în „Junimea literară" a. 1925, Nrii 8—10, p. 275 şi urm., subt titlul: „*Aromânismele în dialectul dacoromân şi problemele care se leagă de ele*". Comunicarea lui Capidan mă dispensează de a mă ocupà de ce s'a scris până acum în această chestiune, deoarece dânsul ia în discuţie aproape tot materialul important referitor la ea. Ici colo, în cursul acestui mic studiu, voiu avea totuşi ocazie să amintesc diferiţi autori care s'au ocupat cu această problemă.

[2] Th. Capidan: *Meglenoromânii*. I. Istoria şi graiul lor. Academia Română. Studii şi Cercetări. VII. Bucureşti. 1925.

BDD-A14723 © 1924-1926 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:56

minări a fenomenelor asemănătoare, pe care Capidan şi cei de părerea dânsului nu le-au relevat în cercetările lor. La congresul amintit al filologilor am avut onoarea a anunţà, într'o scurtă conferinţă, rezultatele la care ajunsesem până atunci, în urmărirea acestei chestiuni. De atunci, am căutat să utilizez tot materialul care mi-a stat la dispoziţie cu privire la graiul şi istoria grupărilor care mă interesau. Aceste cercetări ulterioare mi-au dat material nou pe care îl voiu utilizà, în parte, în acest studiu.

Inainte de a trece la comparaţia graiului unei grupări cu al celeilalte, trebue să facem dovada că avem a face cu două grupări de populaţie românească. Cât priveşte pe Megleniţi, nu e nevoie să insistăm pentru a dovedi românitatea lor, deoarece astăzi nu o mai trage nimeni la îndoială. Cu totul altfel stă lucrul cu Românii din Şcheii Braşovului, pentru că aceştia trec şi astăzi de Bulgari românizaţi.

Inainte de toate ţin să accentuez că atât Românii din Braşov cât şi Megleniţii din Ţârnareca se deosebesc de ceilalţi Români care îi înconjoară atât prin port, cât şi prin felul lor de traiu, prin obiceiuri, prin construcţia şi curăţenia caselor, dar mai ales prin particularităţile graiului lor. Ce priveşte pe Românii din Ţârnareca, Capidan relevă superioritatea acestora faţă de ceilalţi Megleniţi în privinţa curăţeniei şi încăperii caselor lor, accentuând mereu că „limba vorbită în această comună se deosebeşte de aceea din celelalte comune, atât prin unele particularităţi caracteristice ale ei, cât mai ales printr'o puternică influenţă venită din partea dialectului aromânesc“ [1]. De altă parte, nu e nevoie să insistăm asupra faptului amintit că Românii din Şchei se deosebesc foarte mult de ceilalţi Români, chiar şi de cei din partea opusă a oraşului, din Braşovul-vechiu. Voiu aminti numai faptul, mai puţin cunoscut că, până bine de curând, căsătorii între Românii din Şchei şi cei din împrejurimile Braşovului erau foarte rare. şi voiu mai relevà şi că aceştia fac mare haz de obiceiurile „Trocarilor“, dar mai ales îşi bat joc de melodia graiului lor. Weigand, când vorbeşte de diferenţa care există între Meglenoromâni şi Aromâni, între altele aduce şi particularitatea următoare „de o importanţă vrednică de luat în seamă“, anume că pe când Aromânul are un fel de a vorbì strigător şi energic, apăsând puternic pe începutul cuvintelor,

[1] Op. cit. 26.

BDD-A14723 © 1924-1926 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul“
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:56

Meglenitul are o pronunţare lată, deosebit de întinsă, cu o întonare uşoară[1]. Tot aşa, pentru a observà diferenţa în această direcţie între Românii din Şchei şi ceilalţi, nu e nevoie de o ureche deosebit de fină.

Până acum, acestei diferenţe între Românii din Şchei şi cei din împrejurime nu i s'a dat altă explicare decât că cei dintâiu sânt Bulgari. Intr'adevăr, cronicele spun că la anul 1392 au venit Bulgarii la Braşov de au lucrat ca zidari la clădirea bisericii săseşti din „Corona nova", numite mai târziu, în urma unui incendiu, „Biserica neagră". Ei s'au aşezat din sus de oraş, unde au primit de la „Magistrat" un loc de locuit[2]. De altă parte, Saşii îi numesc în documentele lor „Bulgari" sau „Bolgari", uneori, „Bulgari nostri" sau, în săseşte, „Belger", şi cartierul lor îl numesc „Bulgaria" şi săseşte „Belgerei", cu diferite ortografii, iar Ungurii, după Saşi, „Bolgárszék"[3]. Dar chiar şi ceilalţi Români din Braşov şi împrejurime îi numesc „Şchei". La ei înşişi însă nu există tradiţia că ar fi de origine bulgară. Colecţia de documente din arhivele oraşului Braşov citată mai sus cuprinde un material de o deosebită importanţă în această chestiune. Anume, trecând în revistă numele citate în documentele săseşti din Braşov, dintre anii 1503—1540, găsim atributul „Bulgarus" dat unor nume curat slave, mai rar întrebuinţate dar totuşi întrebuinţate de Români, apoi pe lângă alte nume comune tuturor Românilor din toate părţile, ca Aldea (a. 1503 ş. urm., cu grafia corespunzătoare pronunţării săseşti „Aylda"[4]), Manea (a. 1503, scris „Mayne"), Ion, Barbul (a. 1534) — deci cu articolul *-ul* —, Radul (a. 1503), Stanciul (a. 1503), găsim şi Şerb Bulgarus (a. 1503), Roman Bulgarus

[1] Dr. Gustav Weigand: *Vlaho-Meglen*. Eine ethnographisch-philologische Untersuchung. Leipzig. 1892, p. 53.

[2] Cf. Joseph Teutsch, ap. „Quellen zur Geschichte der Stadt Brassó (Kronstadt)". Vol. IV, pag. 98; Thomas Tartler, *Geschichte*, ap. *Sterie Stinghe*: Die Schkejer oder Trokaren in Kronstadt, în Jahresber. lui Weigand, VIII, p. 55 şi u. şi Dr. Nicolau Popŭ: *Schiţă din istoria Braşovului cu specială considerare la Români*, ibid. p. 53 ş. u. şi *Istoriia beseareceĭ Şcheailor Braşovului*. (Manuscript de la Radu Teampea). Publicată cu cheltuiala bisericii Sf. Nicolae din Braşov (Scheiu) de Sterie Stinghe. Braşov. 1899, p. I, şi *Chronik von Pope Vassilie*, în „Quellen". Vol. V 1908, p. 1. Pentru „Corona nova" cf. Fr. Schuster, în Korrespondenzblatt des Vereins für siebenbürgische Landeskunde a 1925, Nr. 12, p. III.

[3] Cf. *Quellen*, Glosar.

[4] Cf. *DR*. III, 461—508.

BDD-A14723 © 1924-1926 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:56

(a. 1533), Cătană Bulgarus (a. 1534), până şi Bârsan Bulgarus (a. 1538—9), Costea Hoţul Bulgarus (a. 1539) şi chiar Fătul Bulgarus (a. 1540), Dimitrie Lungul Bulgarus (a. 1545), Furca Bulgarus (a. 1541, 1545), Stoica Porculeţ Bulgarus (a. 1545) ş. a. Că cei puţin aceştia din urmă nu erau Bulgari, ci Români, e evident.

Din fericire, chiar din documentele lor, vedem că Saşii numeau adesea pe Români „Bulgari". Astfel în volumul II din colecţia amintită „Quellen" se dă recensământul populaţiei din Ţara-Bârsii din anul 1526 şi (la pag. 25) la comuna Râşnov, se spune că în „Belgerey" erau 95 de Valahi: „item der blach synt ein der belgerey czw rossenaw eine summe XCV". Aşadară ce erau locuitorii acestei „Belgerey" sau mai jos „Bulgerey"? — Români, spune cronicarul însuşi. De Bulgari nu se face nici o amintire. Iar în vol. III al acestei colecţii, la pag. 21, se spune că la Râşnov, în „Belgeray" locuiau în a. 1536 *Stoica Mălaiu, Badea, Tatul, Colţea, Pădure* etc. (cf. şi p. 135). *Hasdeu*, care, întocmai ca şi Dr. N. Pop citat mai sus, ia o poziţie hotărîtă pentru a dovedi românitatea Braşovenilor, citează pe istoricul sas Reichersdorfer din prima jumătate a secolului XVI, care astfel „se rosteşte despre suburbiile Braşovului: unum incolunt Bulgari, alterum Hungari, Saxones agricolae tertium", iar cu câteva rânduri mai jos însuşi Reichersdorfer pune în loc de Bulgari pe „Valachi". Alt Sas, Eder, spune în anul 1797 următoarele: „Triballi hodiernae Bulgariae populi fuere. Atque hoc vocabulo saepe nostri scriptores . . . Valachos adpellant. Nec fortasse abs re Coronense suburbium, Valachis habitatum, hodieque Bolgárszék appellatur". Tot Hasdeu citează din Engel fraza: „Heissen die Walachen bey den neuern Siebenbürgern auch Bulgaren" [1].

După cum am amintit mai sus, cronicele ne relatează că la anul 1392 au venit Bulgarii în aceste locuri, aşa dară tocmai într'o epocă când Turcii încep să pună stăpânire pe Peninsula Balcanică — un an mai târziu cade Târnova [2] — şi populaţia creştină caută să scape cu fuga de năpăstuitori. O parte trece Dunărea şi înaintează până în Ardeal, unde găseşte adăpost. Să reţinem un lucru: o populaţie creştină se refugiază la fraţi creştini dinaintea primejdiei păgâne comune. Că aceşti colonişti ar

[1] B. P. Hasdeu: *Istoria critică a Românilor*. Vol. I. Bucureşti, 1875, p. 12—13.

[2] Cf. C. Jireček, ap. I. Bogdan, *Conv. Lit.* a. XXIII, p. 101.

BDD-A14723 © 1924-1926 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:56

fi dat de o populaţie românească băştinaşă aşezată spre sud-vest de cetatea Braşovului, nu se spune nicăieri. Un singur indiciu ne-ar puteà face să bănuim existenţa unei populaţii mai vechi decât „Şcheii“ în locurile acestea. Anume pe lângă denumirea de „sat“ a Şcheilor mai există şi numele „cotun“ sau „cutun“ dat mahalalei celei mai ridicate de subt poalele muntelui Tâmpa S'ar puteà ca cu această numire să se fi numit aşezarea mai veche, iar „sat“ să se fi numit aşezarea fugarilor din Bulgaria[1]. Mai mult decât atâta, e absolut sigur că Românii din Braşovul-vechiu au venit din satele dimprejur şi s'au aşezat pe teritoriul oraşului câteva secole în urma venirii „Bulgarilor“, aşa că aceştia veacuri dealungul au fost izolaţi de ceilalţi Români din Ţara-Bârsii prin populaţia săsească care îi despărţeà de ei. Dar dacă am admite că aceşti colonişti au fost Bulgari, se naşte întrebarea: cine i-a românizat într'un timp aşa de scurt? — O consideraţie de ordin lingvistic se opune eventualei presupuneri că aceşti venetici ar fi fost românizaţi de Românii dimprejurul oraşului Braşov, pentru că dacă românizarea lor s'ar fi făcut într'adevăr prin aceştia, Românii din Şchei ar fi trebuit să vorbească la fel cu aceia care i-au românizat, ceea ce, de fapt, nu e aşa.

Să vedem mai departe la ce ne poate servì, în chestiunea care ne importă, istoria acestei populaţii. Nu mai târziu decât la anul 1474, deci 82 de ani de la aşezarea numiţilor colonişti în Braşov, se face amintire, într'o scrisoare a papei Sixtus IV de populaţia Braşovului. Cităm după Documentele Hurmuzachi vol. II, partea 2-a, pag. 229, Nr.-ul CCVIII: „Opidum Corona alias Brascho ..., quod in confinibus christianitatis et in metis infidelium terre Valachie situatum est, in quo quidem opido tam Valachorum, Armenorum, Bulgarorum et Grecorum, quam aliorum infidelium copia una cum ipsis christianis in ipso opido degentibus morari solet“. Că unii dintre aceşti necredincioşi erau luaţi drept Bulgari, nu e nici o mirare, deoarece aşa se obicinuiseră stăpânii acestor locuri să numească populaţia care se aşezase aici înainte cu 82 de ani şi aşa i se raportase şi papei, dar ne mirăm cum într'un interval atât de scurt Valahii sânt citaţi în

[1] La Sterie Stinghe: *Die Schkejer* p. 58 e tipărit greşit acest cuvânt, după cum îmi confirmă însuşi autorul. La Meglenoromâni cuvântul obicinuit e cătun, pe când vorba sat n'am întâlnit-o decât o singură dată în textele lui Capidan, 71/16. Notez că din aceste cuvinte numai cătun (ă) se întâlneşte, rar, la Aromâni (cf. Capidan, acest volum, p. 344).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BDD-A14723 © 1924-1926 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul“
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:56

frunte, de sigur ca cei mai numeroşi dintre toţi infidelii conlocuitori ai catolicilor saşi. O românizare atât de repede a Bulgarilor, nu se poate concepe şi ar fi fără seamăn în istorie. Să trecem la altă dată istorică. Zece ani mai târziu, deci la anul 1484, „venit-au oamenii din sat din Râşnari, de lângă cetatea lui Herman, ce-i zic Sibiiul, aici la sfatul Coronei, ce-i zic Braşovul, pe numele apei ce-i zic Braşovia, şi au adus cărţ(i) de la domnii din Sibii la domnii sfatului din Braşov şi au poftit să le dea un preot de aici. Deci au socotit sfatul şi au îngăduit aceea pentru voia Sibiianilor şi le-au dat pe pop(a) Bratu“ [1]. Se poate admite că locuitorii din Răşinari, despre care ştim cu siguranţă că erà sat românesc — la anul 1467 e numit „villa Walahikalis“ [2] — să vină tocmai la Braşov, cu învoiala şi intervenţia Saşilor din Sibiu, să ceară un popă pentru satul lor? Această relaţiune ne îndreptăţeşte să afirmăm că la această dată în Şcheii Braşovului locuiau Români cu tradiţii religioase şi etnice, bine văzuţi de connaţionalii lor din Transilvania, iar nu un neam strein şi nici chiar streini românizaţi. Această afirmaţiune o confirmă şi faptul că la anul 1495 „căzut-au un cuget bun spre creştinii dintr'acesta loc, de mearseră la cinstitul sfat, cu mare rugăciune şi cu mare cinste, şi cu rugăminte de la Io Neagoe Basarab voevod din ţara muntenească, şi i-au îngăduit sfatul de au zidit şi au ridicat beseareca această de piatră, şi cu ajutoriul lui Neagoe voevod, lângă aceasta s'au sculat cu ajutori şi orăşanii de aci bătrâni şi tineri, bogaţ(i) şi săraci, mici şi mari şi au isprăvit sfântul oltari şi hramul şi clopotniţa cea veachie“ [3]. De sigur că pentru Bulgari Neagoe Basarab n'ar fi pus atâta stăruinţă ca să se ridice o biserică de piatră în locul celei de lemn. Istoria nu cunoaşte între domnitorii români alt ctitor al bisericii din Braşov înaintea lui Neagoe Basarab, dar de la el încoace au curs daniile lor pentru acest lăcaş de închinare românesc. Fără îndoială că solicitudinea lor n'ar fi mers atât de departe, dacă populaţia de aici n'ar fi fost românească. Afară de aceasta sânt cunoscute relaţiile economice şi politice care au existat între Saşii din Braşov şi voevozii români. In cronicele Braşovului se amintesc nenumărate cazuri când Saşii trimet

[1] *Ist. Biş. Şcheilor*, pp. 1—2. Cf. şi *Chronik von Pope Vassilie*. în Quellen, vol. V, I.

[2] Hurmuzachi, II, partea II-a, p. 178.

[3] *Ist. Bes.* p. 2, *Quellen*, vol. V, 1—2.

BDD-A14723 © 1924-1926 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul”
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:56

„Bulgari" din Braşov cu misiuni importante la domnii valahi sau moldoveni[1]. Se poate admite ca Saşii, prudenţi cum erau ei în totdeauna, atunci când voiau să obţină favoruri sau voiau să încheie vreo afacere rentabilă cu vecinii lor valahi, să apeleze tocmai la intervenţia unor oameni streini de neamul acelora al căror favor îl solicitau? De sigur că aşa ceva e inadmisibil.

Găsesc că, după înşirarea datelor de mai sus, e de prisos să mai enumăr altele mai recente, deoarece se ştie că în secolul XVI, când cronicarii saşi notau în catastifele lor nume ca Costea Hoţul, Şerb, Bârsan, Cătană, Fătul, Lungul, Furcă, Stoica, Porculeţ Bulgarus, tot ei vorbesc de „walachisches Tor" (a. 1559)[2] sau spun că primarul Braşovului Johannes Benkner porunceşte Valahilor „bei der Stadt" să înveţe catehismul, pentru ca să-i reformeze, deşi n'a ajutat mult, cum spune acelaşi cronicar sas, iar la 1560, acelaşi Benkner pune să se traducă cei patru evanghelişti din „sârbeşte" în limba valahă, însărcinând cu aceasta pe diaconul Kores şi pe Todor diacul „ca să le ajute cu aceasta popilor valahi"[3]. In faţa acestor dovezi nu mai putem da un înţeles etnic denumirii de „Bulgarus" dată de Saşi concetăţenilor lor din Şchei, cu atât mai mult că ei numesc Bulgari şi pe locuitorii neromâni din acest suburbiu al Braşovului, ca de pildă Feder Bulgarus (a. 1503, Quellen, I 62), Laczkony Bulgarus (a. 1533, ib. II 313), Haydo Laszlo Bulgarus (a. 1542, ib. III 209), Boldissar Bulgarus (a. 1545, ib. III 294) ş. a.[4].

Se impune acum o întrebare: cum se face că Saşii au numit pe aceşti colonişti „Bulgari" şi nu i-au numit „Valahi"? — Cu numirile acestea (latineşte „Valahi", săseşte „Bloch" sau „Blach") numeau Saşii pe Românii dimprejurul Braşovului şi pe cei din Ţările româneşti, care vorbeau „blesch" sau „plesch"; Săcelele le numeau „villae Wallachales" sau „Bleschdörfer", iar Muntenia „Walachia" sau „Blesch-" sau „Pleschlant". — E uşor de înţeles că nu puteau numi tot aşa pe

[1] *Quellen*, vol. II, 358, 414, 418, etc.

[2] Cf. Stinghe: *Die Schkejer*, p. 57.

[3] *Quellen*, vol. IV, p. 100.

[4] Afirmaţiunea lui Dr. Miletič, care s'a ocupat cu această chestiune, ca strămoşii Românilor braşoveni ar fi fost Bulgari, care s'au menţinut ca atari până în secolul XVIII, când s'a făcut asimilarea, cade în urma argumentelor de mai sus. Cf. Stinghe, op. cit. 49 şi urm.

BDD-A14723 © 1924-1926 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:56

nişte refugiaţi din Bulgaria, care, de sigur, se deosebeau de connaţionalii lor prin port, prin obiceiuri şi, în parte, şi prin dialectul pe care-l vorbeau. Denumirea de „Bulgari“ se impuneà de la sine, într'un timp când adeseori numele dat unei persoane sau unei populaţii aveà mai de grabă sens geografic decât etnic. Foarte convingătoare sânt numele citate de G. I. Brătianu din socotelile coloniei din Caffa: La anul 1468, se notează un Johannes Velachus sive Ungarus, la anul 1469 şi 1470: Stanchus Ungarus, Demetrius Ungarus, Radus Ungarus, Stoicha Ungarus. „Nu e greu de a recunoaşte“, spune Brătianu, „în aceşti Unguri care se cheamă Stanciu, Radu sau Stoica, Români pe care îi precizează de altfel şi mai clar echivalenţa: Velachus sive Ungarus“ [1]. Deci nu e mirare că Saşii numeau pe nişte refugiaţi din Bulgaria „Bulgari“, căci nu aveau cum să-i numească altfel, şi odată intrată această denumire în uz, s'a perpetuat, ca orice poreclă, fără să mai fie controlat fondul de adevăr istoric, şi a fost luată de bun bun şi de istoricii noştri. Astfel de confuzii între denumirea geografică şi cea etnică sânt dese în istorie. Amintesc numai unul pentrucă se găseşte într'un act de scutire din anul 1469 dat de regele Ungariei Vladislaus unui voevod al Ţiganilor numit Toma Bulgarul [2]. Ca să vedem cât de puţină importanţă se da odinioară sensului denumirii etnice, mai relevez numirile „român“, care erà sinonim cu „vecin, tributar, clăcaş, iobag, glebae adscriptus“ [3]. Cât de departe merge deplasarea semantică în această direcţie, se poate vedeà mai bine din următoarea frază înregistrată în revista *Ion Creangă* III, p. 53: „Ci rumâni scârboşi mai sânt şi jidanii iştia“, unde Rumâni e sinonim, ca şi aiurea, cu „om“. Mai amintesc cuvântul „grec“, care, prin generalizare, ajunsese să însemneze „negustor“ sau mai ales „băcan“, sau expresiunea Morlac care în secolul al XVI ia aceeaşi însemnare ca turcescul *kirağı* „cărăuş“, după ocupaţiunea Românilor apuseni, sau numele Vlah care îşi pierduse, într'un timp, în unele regiuni, însemnarea etnografică şi însemnà orice păstor sau ortodox, etc., fără consideraţie la naţio-

[1] *Noms romans en Crimée*, în Romania, a. 1925, Avril, p. 270.

[2] *Hurmuzachi*, II. partea 2-a, p. 382.

[3] Cf. *Cuv d. Bătr.* I, 125, 171, 299, *Prav. Mold.* Dionisie Eclesiarhul vorbind de stările din Franţa zice: „iobagi adecă rumâni“. *Tes.* II, 211.

BDD-A14723 © 1924-1926 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul“
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:56

nalitate [1], după cum „bulgar" se numeşte, în unele regiuni, orice cultivator de legume. P. Papahagi, când vorbeşte despre numirea etnică Arbănaş, zice: „Nu odată se va fi dat de către Daco-Români, în Muntenia sau Moldova, numele de Arbănaşi şi Aromânilor, pentru cuvântul că veneau din regiunile albanezeşti, tot aşa după cum se întâmplă aceasta şi în Bulgaria. Bulgarii de multe ori sub numele de Arnăut desemnează Aromâni pentru acelaşi cuvânt" [2].

Tot pentru a arătà lipsa de temeiu a acestor denumiri, chiar în legătură cu Românii din Braşov, Hasdeu aminteşte faptul ştiut de toată lumea că în vechiul regat Transilvănenii sânt, sau mai bine zis erau, porecliţi „Ungureni" [3].

Sânt cunoscute versurile din „Mioriţa":

Se cobor la vale
Trei turme de miei
Cu trei ciobănei.
Unu-i Moldovan,
Unu-i Ungurean
Şi unu-i Vrâncean.

Nu putem afirmà cu siguranţă că, într'un timp când antagonismul dintre creştini şi păgâni făceà să dispară diferenţa de naţionalitate, între aceşti nenorociţi de refugiaţi n'ar fi fost şi Bulgari, dar un lucru e evident că, dacă au fost şi Bulgari printre ei, aceştia au fost într'un număr foarte mic faţă de majoritatea românească a acestei populaţii, căci altfel asimilarea înfăptuità, după cum am văzut mai sus, într'un timp atât de scurt, n'ar fi fost posibilă, în izolarea în care se găseau aceşti Români. Tot ca o poreclă fără bază istorică trebue considerată şi denumirea de „Şchei" dată Braşovenilor din partea celorlalţi Români din împrejurime. Braşovenii înşişi întrebuinţează astăzi acest nume, fără a-şi da seamă de însemnarea lui, numai la plural şi numai cu înţeles toponimic şi niciodată etnic. Astfel cu vorba „Şchei" numesc ei partea oraşului Braşov locuită de ei, de la poarta „cetăţii" numită „Poarta Şcheilor" până în „capu' satului", iar strada care duce spre această poartă o numesc „Uliţa

[1] Jovan Cvijić: *La Péninsule Balkanique.* Géographie humaine. Paris. 1918, p. 165.

[2] Pericle Papahagi: *Numiri etnice la Aromâni.* Academia Română. Memoriile Secţiunii literare. Seria III. Tomul III. Mem. 4, p. 10—11, notă.

[3] *Loc. cit.*

BDD-A14723 © 1924-1926 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:56

Șcheilor". Singularul acestui cuvânt (masc. Șcheau, fem. Șcheaucă) întrebuințat de Românii din împrejurime, mai ales de cei din Săcele, pentru a desemnà un locuitor (bărbat sau femeie) din Șchei, este neuzitat la ei și le e neplăcut la auz. E adevărat că în documentele brașovenești se întrebuințează acest cuvânt și cu sens etnic (cf. „Istoriia besearecii Șcheailor Brașovului"), dar noi sântem de părere că numai cărturarii și streinii îl întrebuințau cu acest înțeles necunoscut populației.

Următoarele versuri populare confirmă cele spuse de noi cu privire la înțelesul toponimic al cuvântului „Șchei":

Să ardă (Brașău) până'n cetate,
Din cetate până'n Șchei.

sau

Săraci Trocărași din Șchei,
Dar pe unde umblă ei?[1]

Insă nu numai că ei nu au conștiința că ar fi fost Bulgari, dar nu sântem siguri nici de aceea că în totdeauna și în toate regiunile cuvântul „Șcheau" a însemnat numai „Bulgar", pentru că la Dosofteiu, de pildă, putem spune cu siguranță că însemnà și „rob, sclav", corespunzător lui „sclavus". Citàm din „Viețile Sfinților" p. $244_{/32}$: „Dintr'aceastea cuvinte pornit spurcatul acela ca un batjocurit de om prostac și ş c h e a u și cu totul țărănatec, îl pusă gios de-l bătù fără milă cu atâtea toiage, cât dzâceà c'a hi murit". Acest „om prostac și șcheau și cu totul țărănatec" erà sfântul Thadei care „au fost r o b iertat a lui Theodor" (p. $244_{/4}$). Cu acest înțeles de „sclav, rob" se întrebuințează acest cuvânt, subt forma corespunzătoare s c l' a u, și de Aromâni[2]. Nu susținem că cu acest înțeles se va fi aplicat Românilor din Brașov denumirea „Șchei", pentru că cronicele ne vorbesc despre „Bulgari", dar am relevat această accepțiune a cuvântului pentru a arătà cu un exemplu mai mult că nu putem pune mult temeiu pe aceste denumiri etnografice. L e x i c u l d i a l e c t u l u i R o m â n i l o r d i n Ș c h e i n u c u p r i n d e c u v i n t e b u l g ă r e ș t i c a r e n u s' a r g ă s i ș i î n a l t e

BCU Cluj / Central University Library Cluj

[1] I. G. B i b i c e s c u: *Poesii populare din Transilvania*, culese și adnotate de... București, 1893, pp. 14, 210.

[2] P. P a p a h a g i, *Numiri etnice*, p. 27—8 și G u s t a v W e i g a n d: *Die Aromunen*. Ethnographisch-philologisch-historische Untersuchungen über das Volk der sogenannten Makedo-Romanen oder Zinzaren von... II. Band. Leipzig, 1894, p. 164, unde cuvântul se găsește atestat de două ori și e tradus de Weigand prin „Diener".

BDD-A14723 © 1924-1926 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:56

regiuni româneşti. Nici în graiul viu de astăzi, nici în documentele bisericii Sf. Nicolae n'am putut găsi nici un element bulgăresc propriu numai acestui dialect [1].

Dacă argumentele produse până aici sânt, în parte, de natură negativă, portul măreţ al Românilor din Şcheii Braşovului e o dovadă sigură pentru românitatea lor. Mai întâiu, oricine îi cunoaşte, ştie că portul lor e atât de deosebit de al celorlalţi Români din jurul Braşovului — nu mai vorbim de portul Saşilor, Secuilor şi al Ciangăilor — încât niciodată nu se poate face confuzie între unii şi alţii. Făcând acum o comparaţie între portul lor şi al altor Români din alte regiuni, nu se poate tăgădui o asemănare izbitoare între „cămeaşa cu cl'ine" a Românilor din sudul Dunării, de pildă, şi între cămaşa Românilor din Şchei, lungă până aproape de genunchi, foarte largă, frumos încreţită în clinuri şi fără coadă, peste care se încing cu un brâu de lână şi pe deasupra acestuia cu cureà. Iar pentru raportul dintre portul aromânesc şi cel bulgăresc, mă mărginesc la un citat din studiul lui Capidan, din acest volum, p. 267: „Despre o influenţă a portului bulgăresc (asupra celui aromânesc) nici nu poate fi vorba, căci nu există nici un punct de asemănare între unul şi altul . . . Preţioase informaţiuni despre portul Bulgarilor de pretutindeni ne dă, acum în urmă, Ischirkoff. Din cetirea întregului capitol „Trachten", bogat în amănunte, n'am putut găsi nimic care să se asemene cu portul păstorilor aromâni (purtători de astfel de cămaşe)". Că asemănarea între portul Românilor din Şchei şi al Românilor din sudul Dunării e întâmplătoare, nu poate susţine nici un etnograf, mai ales în cazul nostru, când ştim de unde au venit Braşovenii. Ar fi o utopie să susţină cineva că portul Românilor din Şchei ar fi portul original bulgăresc pe care numai ei l-au păstrat, iar Bulgarii, în ţara lor, l-au schimbat cu altul, sau că ei păstrează portul Românilor vecini cu ei, care i-au românizat şi apoi şi-au schimbat portul [2].

Am insistat asupra originii Românilor din Şcheii Braşovului pentru faptul că se continuă şi astăzi, fără un discernământ critic,

[1] Stinghe, în teza sa de doctorat citată mai sus aminteşte, întru sprijinirea părerii sale, p. 59, ca particularităţi bulgăreşti numirile toponimice Goriţa şi Văglenişte, deşi cel dintâiu e foarte răspândit în toponimia noastră, iar al doilea e prea izolat ca să ne îndreptăţească la o concluzie serioasă.

[2] Pentru a puteà face comparaţie între portul unora şi al alìora cf. G. I. Pitiş: *Nunta în Şchei până pe la 1830*, în *Rev. Nouă*, I, 104—112 şi 150—156, p. 109—112, si Capidan, în acest volum, p. 267 s. u.

BDD-A14723 © 1924-1926 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:56

a-i considerà drept descendenţi ai unei colonii bulgăreşti. Lăsând acum istoria şi etnografia la o parte, vom pune la contribuţie l i n g v ĭ s t i c a, pentrucă aceste ştiinţe trebue să se completeze în astfel de cercetări, şi, trecând la studiarea graiului vorbit de Românii din Şcheii Braşovului în comparaţie cu dialectul meglenit, în special cu al Meglenoromânilor din Ţârnareca, vom scoate la iveală numai acèle asemănări care, pentru Braşoveni, exclud o influenţă imediată din partea conlocuitorilor lor.

Vom începe cu particularităţile fonetice. In amândouă regiunile, *h* iniţial şi în corpul cuvintelor dispare din toate elementele. Astfel: r ă n e s c în loc de „hrănesc", a b e r în loc de „haber", u ă r ă în loc de „horă", a m, am! în loc de „ham, ham!" a n pentru „han", a t â r pentru „hatâr", â r b pentru „hârb", m a a l à în loc de „mahalà", etc.[1]. Această particularitate nu o întâlnim la nici unii dintre vecinii Şcheilor, nici chiar la Seceleni sau la Românii din celelalte suburbii ale Braşovului. De aceea toţi îşi bat joc de ei pentru această pronunţare, ca şi pentru alte particularităţi ale lor. Din documentele braşoveneşti sântem în stare să constatăm că acest fenomen fonetic e vechiu în acest graiu. Astfel într'un document de la începutul secolului al 18-lea, păstrat în arhivele bisericii Sf. Nicolae, se zice: „nu putem ca să ne rănim" în loc de „hrănim" şi „altă rană n'au"[2]. In istoria bisericii amintită, scrisă de Radul Tempea, care a murit la anul 1742, găsim cuvântul unguresc „Haromszék" scris fără *h*: A r o m s e c h i u. (p. 45). S'a păstrat însă, atât la Românii din Şchei cât şi la cei din Ţârnareca *h'* (*h* palatal) provenit din *f*. Astfel avem: h i e r, h i r, h e r b, h i i c ă, etc., în loc de „fier", „fir", „fierb", „fiică"[3].

Şi la unii şi la alţii dispare *v* iniţial urmat de *i* în elementele latine precum şi în cele streine: Deci: prez. ind al verbului i n i r e = „venire" e, în Ţârnareca: i n, iń, i n i, imperf. i n e a m, i n e a i, i n e à. La fel în Şchei: i i u, i i, i n e, i n i m, i n i ţ i, i n e, i n e a m, etc. Pentru „viţel" avem în amândouă regiunile i ţ ă l, pentru „viu": i u ş. a m. d.[4]. In jurul Braşovului se aude

[1] Formele meglenite corespunzătoare, fiind atestate în colecţiile de texte cunoscute sau în diferitele studii dialectale citate şi fiind aproape la fel cu cele braşoveneşti, nu le mai reproducem aici.

[2] Dr. S t e r i e S t i n g h e: *Documente privitoare la trecutul Românilor din Şchei.* Braşov 1901. Vol. I, p. 33 şi 34.

[3] Cf. Capidan, p. 121.

[4] Capidan, *Megl.* 67, 122.

BDD-A14723 © 1924-1926 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:56

pronunţarea aceasta pe un teritoriu restrâns. Chiar şi intervocalic *v* dispare înainte de *i*. Astfel avem la Şchei: o t r ă i e s c pentru „otrăvesc", iar la Meglenoromâni: u t r u e s. Şcheii zic şi l a i ţ ă în loc de „laviţă", (s) c h i l ă i în loc de „schilăvi", s t r â i în loc de „s'rivi", etc. Probabil că în amândouă aceste cazuri (dispariţia lui *h* şi a lui *v*) avem a face cu o influenţă a dialectelor bulgăreşti de răsărit care prezintă aceleaşi particularităţi fonetice [1].

Un caz de f o n e t i c ă s i n t a c t i c ă avem în următorul fenomen: La Aromâni şi la Meglenoromânii din Ţârnareca conjuncţia ş i care împreună numeralele de la 20 în sus, se preface în c i. In Braşov sânt câteva familii, între care familiile Stănescu, St. Stinghe, Puşcariu şi altele, care pronunţă la fel, deci d o u ă z e c i t r e i, n o u ă z e c i ş a p t e, n o u ă z e c i o p t, n o u ă z e c i n o u ă, etc. [2].

Se ştie că cea mai esenţială caracteristică a dialectelor de sud e trecerea lui c e, c i în ţ e, ţ i. Acest fenomen nu se întâlneşte în graiul de toate zilele al Românilor din Şcheii Braşovului, dar s'a păstrat cu toate acestea într'o singură formă pietrificată, în cântarea de la Inviere „Cristos a înviat". Anume „junii", despre care voiu vorbi mai încolo, care ţineau la datinele lor, pronunţau, când cântau, în loc de „şi celor din mormânturi", ş i ţ e l o r d i n m o r m â n t u r i v i a ţ ă l e - a u d ă r u i t, pentru care pronunţare curioasă erau luaţi în râs de ceilalţi Români, iar dacă îi întrebai pe ei de ce zic aşa, îţi răspundeau: „A ş a a m a p u c a t d i n b ă t r â n i" [3]. S'ar puteà face obiecţiunea că acest fenomen fonologic ar fi urma unei pronunţări dialectale rămase de la vreun preot aromân sau grec care ar fi servit la biserica din Şchei. Ca să poată lăsà o urmă atât de puternică pronunţarea unei singure persoane sau chiar a unui grup de streini, e greu de admis [4]. De aceea cred că sântem îndreptăţiţi să-l considerăm ca o trecere adusă din sud împreună cu celelalte particularităţi fonetice, cu atât mai mult că păstrarea acestei forme

[1] Cf. G u s t a v W e i g a n d: *Bulgarische Grammatik*. Leipzig. 1907, p. 13 şi studiul aceluiaşi „Vlaho-Meglen" p. 20.

[2] Pentru Ţârnareca cf. Capidan, 155.

[3] Unii alterează şi conjuncţia *şi* dinaintea lui *celor*, pronunţând astfel *si ţelor* în loc de *şi celor*.

[4] Se ştie că în „compania grecească" a negustorilor din Braşov erau mulţi Aromâni, dar ei aveau puţin amestec cu Românii din Şchei şi mulţi se dedeau de Greci, ţinându-se de biserica grecească din „cetatea Braşovului".

BDD-A14723 © 1924-1926 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:56

pietrificate, sfinte pentru ei, a pierdut cu timpul legătura semantică cu forma ălor întrebuinţată astăzi în Şchei în loc de „celor", în vorbirea de toate zilele[1]. E foarte natural că acest fenomen a dispărut din graiul viu al Braşovenilor, în urma batjocurii la care se expuneau cu această pronunţare neobicinuită prin partea locului şi subt influenţa cărturarilor şi a limbii scrise. Aceasta e soarta tuturor particularităţilor lingvistice care au o înfăţişare prea streină de dialectul localnic.

Una din particularităţile caracteristice ale dialectului meglenit e căderea lui *a* neaccentuat iniţial. La Şchei e ceva frecvent, mai mult ca la alţi Dacoromâni, şi chiar în cuvinte care nu apar niciodată cu aferează, în alte regiuni. Astfel avem, ca în meglenoromână gonisăsc în loc de „agonisesc"[2].

Ca o particularitate dialectală amintim formele meglenite făr şi foar pentru „fără" alături de cele braşoveneşti: făr (Ist. bis.: fár popa Toma, p. 3, făr voia orăşanilor, ib., tot aşa pp. 8, 11, 15, 24, 32, etc.) şi for, în întrebarea: Soţ ori forde? care şi-o pun copiii la jocul cu sâmburi de roşcovă[3].

Avem mai departe, în ambele regiuni, curcubeiu, nu „curcubeu", singular refăcut din pluralul „curcubeie" sau „curcubeiuri". In dacoromână, controlând fişele Dicţionarului Academiei, n'am găsit atestată această formă decât în dicţionarul lui Polizu-Bariţ editat în Braşov, la anul 1857.

Dintre elementele lexicale comune celor două dialecte, de o deosebită importanţă e, din cauza înţelesului său, cuvântul june. Forma meglenită e juni şi însemnează „tare, puternic, voinic, viteaz", iar derivatul juniliă sau juneaţă însemnează „voinicie, vitejie"[4]. Weigand traduce pe juni cu „kräftig". „Juni" e un ficior (Papahagi, 145, 153/4, Capidan, 40/8), un moş (Capidan, 16/2, 6, 9), un cal (Capidan, 9/13, 79/21), un leu (Capidan, 28/5), soarele (Papahagi, 139), norul (id. ib.), boarea (=vântul, id. ib.), etc. Aşa de pildă găsim la Papahagi, p. 139: Norul zice: „Io nu sam (= sânt) mai juni, . . . Mai juni ăi boarea.", sau la Capidan, texte inedite, 310: „Ca vrin bic ăi juni" glosat prin „E tare ca

[1] La Meglenoromânii din Ţârnareca e atestată forma *ţelui* a pronumelui la dativ. Cf. Capidan, 154.

[2] Cf. Stinghe, *Die Schkejer*, p. 82.

[3] Cf. *Dicţionarul Academiei*, II, 57.

[4] Cf. P. Papahagi, *Rom. din Megl.* p. 49, *Megleno-Rom.* p. 222, Weigand, p. 28. Pentru *juneaţă* cf. Capidan, 40/26.

BDD-A14723 © 1924-1926 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:56

un bic". Pentru „jung" zic Meglenoromânii t i n i r, iar Șcheii „tânăr". Pentru „mire, tânăr însurat" găsim la Papahagi și t i n i r-j u n i[1]. Tot așa la Capidan ($78/_{23}$, $93/_{19, 20}$). In textele meglenite publicate de Candrea[2] găsim cuvântul j u n i și cu înțelesul de „mire", tot așa la Capidan $^{38}/_{8}$.

La Românii din Șcheii Brașovului, noțiunea j u n e are o sferă și mai restrânsă. La ei „junii" sânt membrii unei organizațiuni cu caracter militar care își începe manifestațiile și petrecerile în ziua de Bunavestire și le termină la Dumineca Tomii. Au drept căpetenii un „vătaf", un „armaș mare" și un „armaș mic" și un „sutaș", toți înarmați cu „buzdugane", iar în fruntea lor merge „surlașul" cu „sfânta surlă", cum numesc ei, cu evlavie, un instrument de suflat, necunoscut în alte părți[3]. In „uăra" lor, unde se întrec în aruncarea buzduganului, nu se prinde nici o fată și nici o femeie măritată. Hora junilor care are și o melodie nemaiauzită în alte părți, e neîncheiată, întocmai ca la toți Românii din Peninsula Balcanică[4]. Vătaful care poartă hora la începutul jocului, după ce a aruncat buzduganul la mijlocul horei, trece la coadă, cedând conducerea armașului mare și așa mai departe. La fel se schimbă conducătorul horei și la Meglenoromâni[5]. Din întreaga această impunătoare manifestație a junilor reiese că ea este o organizație militară, în care intrau numai „voinicii" populației și e foarte probabil să fie o organizație născută pe pământul Bulgariei pentru a se apără de eventualele atacuri venite din partea Turcilor în preajma sărbătorilor învierii Domnului, care presupunere s'ar părea că o întărește expresia amintită „sfânta surlă". Cu timpul, ajunși între creștini, alte vrăjmășii i-au făcut, probabil, să mențină acest obiceiu de a se organizà, anume asuprirea venită din partea Sașilor. Românii din Șchei nutreau credința că, dacă, în Miercurea Paștilor, ziua cea mai pompoasă a serbărilor, când junii vin călări spre oraș, împușcând din pistoale și carabine, ar fi putut pătrunde în oraș să înconjoare „sfatul" (primăria) de trei ori, orașul ar fi fost al Românilor. De fapt, Sașii, probabil, ca să nu se întâmple ciocniri sau excese

BCU Cluj / Central University Library Cluj

[1] *Megleno-Rom.* p. 139 și *Rom. din Megl.* p. 67.
[2] V. *Grai și suflet,* vol. II, fasc. I, p. 102.
[3] Notăm că vorba „surlă" e foarte frecventă la Meglenoromâni.
[4] Cf. Papahagi, p. 111.
[5] Cf. Weigand, *op. cit.* p. XXXV.

BDD-A14723 © 1924-1926 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:56

din partea junilor care erau cu chef, închideau mai de mult porţile cetăţii, în Miercurea Paştilor, când ştiau că e timpul să coboare „junii“ dintre munţi spre oraş. Dar nu importanţa istorică a acestei organizaţii e aceea ce ne preocupă pe noi, ci coincidenţa semantică care există între accepţiunea cuvântului „june“ la cele două grupuri de Români, care ne interesează. In jurul Braşovului cuvântul june nu e întrebuinţat de loc. S'ar puteà spune că a existat odată şi la aceşti Români, dar cu timpul a dispărut din graiul lor, păstrându-se numai în Şchei cu sensul amintit. Numai cât nimic nu dovedeşte că acest cuvânt ar fi însemnat vreodată la Românii braşoveni „tânăr“, cum însemnează în celelalte regiuni ale Dacoromânismului. E de notat că între „juni“ sânt şi oameni bătrâni care se numesc „junii ei bătrâni“ şi formează o companie separată, unde intră aproape numai foştii juni sau cum se numesc ei foştii „juni de cumpanie“. Deci noţiunea nu e legată de tinereţe, ci de aparţinerea la o organizaţie militară. Altă cumpanie, alcătuită mai întâiu pe la 1870, o formează „junii ei alghi“, adecă „cei albi, cei îmbrăcaţi în costume naţionale, cu cămăşi cusute cu flori şi cu fluturi [1].

Să precizăm: Avem aşadară în amândouă graiurile cuvântul june, un element latinesc, comun tuturor dialectelor limbii noastre, care însă prezintă un înţeles ce nu e obicinuit la Dacoromâni, în mijlocul cărora Românii din Şchei trăesc de atâtea veacuri. Fiind această accepţiune de sens legată de un obiceiu foarte vechiu

[1] Intrebuinţarea adjectivului „alb“ cu acest înţeles ne face să ne gândim la expresiunea aromânească: „şi mviscù tu albe“ sau „şi mviscù albile“ care însemnează „s'a îmbrăcat în haine naţionale“. Cf. P. Papahagi: *Numiri etnice*, p. 20. — Despre „juni“ v. G. I. Pitiş: *Sărbătoarea Junilor la Paşti*. Obiceiu particular al Românilor din Şcheiu (Braşov), în *Rev. Nouă*, a. 1889, pp. 278—280, 299—303, şi Stinghe: *Die Schkejer*, pp. 9—18. — Date preţioase despre „junii ei alghi“ mi-a comunicat fostul vătaf, din anul 1877, al acestei companii, Teodor Saftu, măcelar pe acele vremuri, astăzi funcţionar de poştă pensionar la Bucureşti, unde a trecut în tinereţe, schimbându-şi numele în Teodor Stan. — Expresiunea „a se băgà cu junii“ se întâlneşte în Sălişte, unde de altfel „june“ are şi sensul cunoscut de „tânăr“. Cf. G. I. Pitiş: *Junii la Crăciun.* (Obiceiu din Sălişte), în *Conv. Lit.* XXIV, pp. 1056—1063. Obiceiul acesta are puţine asemănări cu cel de la Braşov, şi nu vedem ce legătură ar puteà fi între ele.

BDD-A14723 © 1924-1926 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul“
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:56

al Românilor din Șchei, credem că ei au adus cuvântul odată cu acel obiceiu din patria lor primitivă de dincolo de Dunăre, unde împreună cu Românii stabiliți astăzi în Meglenia formau o parte din „Vlahia albă" atestată de istorici între Dunăre și Balcani[1]. In legătură cu aceasta reamintim forma ţelor din „Cristos a înviat" de care am vorbit mai sus și ne exprimăm părerea că forma aceasta și cuvântul june sânt legate unul de altul prin tradiție și se întăresc reciproc.

Sânt și nume de persoane comune celor două grupuri și neîntrebuințate la ceilalți Dacoromâni. Astfel Guşu nu e atestat decât în sudul Dunării și la Românii din Șchei. Tot așa avem la Meglenoromâni Muşa[2]. In Brașov întâlnim numele Muşică, Muşicoiu și Muşoiu, acestea din urmă atestate dejà din anul 1723[3]. Intâlnim apoi Lazu la Meglenoromâni și Lazul la Șchei[4].

Se ştie că adesea împrejurări identice produc efecte identice, în ţinuturi îndepărtate unul de altul. Dar în cazul nostru, când istoria ne spune că într'un timp oarecare — de sigur înaintea secolului al 15-lea — aceste două populații românești locuiau pe alte locuri, nu acolo unde se găsesc astăzi, privind argumentele aduse în totalitatea lor, ducându-ne spre aceleași concluzii, nu putem considera notele comune ființii lor ca ceva spontan, ca niște manifestațiuni izolate, independente una de alta[5].

[1] Cf. Cvijić, *op. cit.*, p. 165.

[2] In colecția inedită de texte meglenite a lui Capidan un cântec poartă titlul „Lu Muşa".

[3] Stinghe, *Doc.* I, p. 80—1.

[4] Capidan, bucata 13, Stinghe, *Doc.* I, 78.

[5] Afară de asemănările amintite, mai vin în sprijinul tezei noastre o mulțime de alte note comune între Meglenoromâni, în special între cei din Țârnareca și între Șcheii din Brașov, atât în privința limbii și a portului, cât și a obiceiurilor și a ocupațiunii lor; dar asupra acestora nu voim să insistăm, deoarece, în materie de folklor și de etnografie, sânt mai probabile cazurile de spontaneitate decât în lingvistică, și deoarece pentru cele mai multe din ele ni s'ar puteà face obiecțiunea că se găsesc și în alte regiuni locuite de Români. De aceea ne mulțumim a trimite la scrierile amintite în cursul acestui studiu, menționând și prețioasele descrieri ale lui Pitiș, „Jocuri de petrecere", *Rev. Nouă.* I, 231—236, „Comori", *ib.* I, 434—437.

BDD-A14723 © 1924-1926 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:56

Rezumând, vedem că de o parte lingvistica, iar de altă parte istoria ne indică o patrie comună a Românilor din Șcheii Braşovului cu Meglenoromânii şi în special cu cei din Ţârnareca, anume în sudul Dunării, în Bulgaria răsăriteană. Ce priveşte aşezarea „Șcheilor“ în Braşov, din relatările cronicarilor ştim că s'a făcut în anul 1392, şi poate că anul acesta şi data căderii Târnovei în mânile Turcilor (1393) nu e o simplă coincidenţă, şi deci nu e exclus ca patria comună a acestor populaţii să fi fost regiunea Târnovei. Furia turcească i-a făcut pe unii dintre locuitorii acestor ţinuturi să-şi părăsească căminurile şi să se refugieze în locuri mai adăpostite, între creştini, şi atunci o parte a pornit spre nord. Când au pornit alte grupuri spre sud, nu ştim cu siguranţă. Capidan susţine că Megleniţii „nu s'au putut coborî în sec. X sau XI, cum s'a susţinut până acum, ci mult mai târziu, după sec. XII şi, poate, XIII“ [1]. De vreme ce aceşti Români coborîndu-se la sud, în munţii Caragiovei, dedeau de aceeaşi populaţie bulgărească cu care trăiseră în nordul Balcanilor, se prea poate ca şi ei să se fi refugiat tot dinaintea furiei turceşti, ca şi cei porniţi spre Braşov [2].

Constantin Lacea.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

[1] *Op. cit.*, 65.

[2] Cf. privitor la migraţiunea Meglenoromânilor şi A. Procopovici, *Din istoria raporturilor noastre interdialectale*, în acest volum, p. 61 şi urm. Despre migraţiunea „Românilor balcanici“ spre nord, la fraţii lor din Dacia, vorbeşte P. Papahagi în *Numiri etnice*, pp. 2, 25.

BDD-A14723 © 1924-1926 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul“
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:56